

Klaus Nielsen, Finn Valentin (red.): Statsudgifter og kapitalistisk reproduktion, København: Dansk Universitets Presse, 1978, 253 sider, 118,50 kr.

Bogen indeholder en række indlæg, i alt 10, fra et symposium, der blev afholdt i maj 1976 på Institut for Kultursociologi ved Københavns Universitet. Det fælles tema er "statsudgifternes funktioner" i kapitalistiske samfunds reproduktion, belyst på baggrund af de senere års debatter inden for forskellige marxistiske tilnærmelser. Disse tilnærmelser (kapitallogik, Poulantzas, STAMOKAP, Frankfurterskole, Baran/Sweezy, Gramsel m.fl.) præsenteres i en indledningsoversigt af Nielsen og Valentin.

Et træk, der går igen i mange af artiklerne, er bestræbelser på at gøre op med den opfattelse af statsudgifterne, som inden for marxismen i 70'erne især har fulgt med kapitallogikkens fremtrængen, nemlig at de overvejende er uproduktive og hæmmende for kapitalakkumulationen - i virkeligheden rent spild - (nært beslægtet med en gammelliberalistisk statsopfattelse). Samtidig søger flere af forfatterne at finde en bestemmelse af "grænser" for statsudgifterne - de krisefremkaldende konsekvenser, som kan tænkes at optræde på trods af evt. produktive egenskaber ved statsudgifterne.

I Amorosos og Bøgeskovs bidrag undersøges finanspolitikens økonomiske grænser ud fra en to-fasemodel af kapitalismens udvikling, nemlig konkurrencekapitalisme og statsmonopolkapitalisme. Disse to faser adskiller sig økonomisk strukturelt, og giver derfor forskellige betingelser og grænser for statens intervention i økonomien. Under konkurrencekapitalismen vil en stigning i nettoindkomsten i samfundet være ledsaget også af en stigning i bruttoindkomsten. Den hermed forbundne teori om finanspolitikens grænser understreger nødvendigheden af disses neutralitet og kvantitative begrænsning. Med monopoliseringen i økonomien ændres også teoretiseringen om finanspolitikken. Det afgørende nye, som forfatterne peger på, er at en vækst i nettoindkomsten ikke længere nødvendigvis ledsages af en vækst i den globale bruttoindkomst. Derfor skærpes modsætningerne mellem den samfundsmæssige og den enkelte kapitalists synsvinkler, og der åbnes mulighed for, at maksimeringen af bruttoindkomsten i højere grad bliver grundlaget for finanspolitikken. I det omfang staten bidrager til en øgning

Klaus Nielsen, Finn Valentin (red.): Statsudgifter og kapitalistisk reproduktion, København: Dansk Universitets Presse, 1978, 253 sider, 118,50 kr.

Bogen indeholder en række indlæg, i alt 10, fra et symposium, der blev afholdt i maj 1976 på Institut for Kultursociologi ved Københavns Universitet. Det fælles tema er "statsudgifternes funktioner" i kapitalistiske samfunds reproduktion, belyst på baggrund af de senere års debatter inden for forskellige marxistiske tilnærmelser. Disse tilnærmelser (kapitallogik, Poulantzas, STAMOKAP, Frankfurterskole, Baran/Sweezy, Gramsel m.fl.) præsenteres i en indledningsoversigt af Nielsen og Valentin.

Et træk, der går igen i mange af artiklerne, er bestræbelser på at gøre op med den opfattelse af statsudgifterne, som inden for marxismen i 70'erne især har fulgt med kapitallogikkens fremtrængen, nemlig at de overvejende er uproduktive og hæmmende for kapitalakkumulationen - i virkeligheden rent spild - (nært beslægtet med en gammelliberalistisk statsopfattelse). Samtidig søger flere af forfatterne at finde en bestemmelse af "grænser" for statsudgifterne - de krisefremkaldende konsekvenser, som kan tænkes at optræde på trods af evt. produktive egenskaber ved statsudgifterne.

I Amorosos og Bøgeskovs bidrag undersøges finanspolitikens økonomiske grænser ud fra en to-fasemodel af kapitalismens udvikling, nemlig konkurrencekapitalisme og statsmonopolkapitalisme. Disse to faser adskiller sig økonomisk strukturelt, og giver derfor forskellige betingelser og grænser for statens intervention i økonomien. Under konkurrencekapitalismen vil en stigning i nettoindkomsten i samfundet være ledsaget også af en stigning i bruttoindkomsten. Den hermed forbundne teori om finanspolitikens grænser understreger nødvendigheden af disses neutralitet og kvantitative begrænsning. Med monopoliseringen i økonomien ændres også teoretiseringen om finanspolitikken. Det afgørende nye, som forfatterne peger på, er at en vækst i nettoindkomsten ikke længere nødvendigvis ledsages af en vækst i den globale bruttoindkomst. Derfor skærpes modsætningerne mellem den samfundsmæssige og den enkelte kapitalists synsvinkler, og der åbnes mulighed for, at maksimeringen af bruttoindkomsten i højere grad bliver grundlaget for finanspolitikken. I det omfang staten bidrager til en øgning

af bruttoindkomsten, kan en absorption af en stigende del heraf begrundes. Dette får teoretiske følger for eksempel med hensyn til virkningerne af stigninger i offentlige udgifter, "deficit-spending" og fordeling af skattebyrder.

Forfatterne betegner selv artiklen som en "kort note", men den giver trods sin abstrakte karakter en let tilgængelig oversigt over statsfinans - teoriudviklingen og dens sammenhæng med de økonomisk-historiske ændringer. Da man jo ikke kan betegne grundtesen som ny, ville det imidlertid have været ønskværdigt med blot en markering af synspunkter i forhold til tidligere analyser af statsmonopolkapitalisme, især med hensyn til, hvorledes de økonomiske strukturændringer omsættes til politiske kræfter, der betinger politik-ændringerne.

Klaus Nielsen går i sin artikel - efter en grundig kritik af Mattick-skolens tese om statsudgifternes udelukkende akkumulationshæmmende effekter - ind på et forsøg på at kategorisere statsudgifterne som henholdsvis produktive og uproduktive, med udgangspunkt i O'Connor og Gough. Han anser kategoriseringen for nødvendig, men utilstrækkelig, fordi den ikke inddrager en analyse af, "hvilke samfundsmæssige kræfter, der styrer den statslige aktivitet" (s. 100). Hans tese er, at der findes en række institutionelle træk, ved den kapitalistiske stat, bl.a. dens segmentering og klientafhængighed, som medfører en "kronisk ineffektivitet", for eksempel i form af manglende nedadgående fleksibilitet, uproduktive "vildskud" med videre. Sådanne udgiftstyper kan fremkomme, fordi konkrete tiltag er resultater af politiske styrkeforhold i klassekampen i bestemte situationer. I en skitsemæssig analyse af 60'ernes udvikling i Danmark peges især på mellemlagenes relative styrkeposition som social og politisk faktor bag ekspansionen i denne periode.

Artiklen indtager en særlig stilling i bogen med den kraftige understregning af betydningen af klassernes styrkeforhold og de politiske processers relativt selvstændige dynamik. På den baggrund opstår der et i artiklen uløst behov for et begrebssæt til analyse heraf - det er jo ikke et spørgsmål om at tælle stemmer - ligesom analysen på outputsiden stadig er begrænset til stort set at bevæge sig på dimensionen hæmmende/fremmende for kapitalakkumulationen. Trods dette forekommer artiklen at være det mest nuan-

cerede og konstruktive bidrag i bogen.

Valentins artikel, der har en noget mere begrebsanalyserende og -fortolkende karakter, end de ovenfor nævnte, giver med udgangspunkt i en kritik af Keynes, O'Connor, Mattick m.fl. en udredning af Marx' produktivitetsbegreb. Hovedsynspunktet er, at Marx i realiteten opererer med flere dimensioner i begrebet, og at disse ikke nødvendigvis behøver at være sammenfaldende.

Selve begrebsudredningen er ganske grundig, og giver blandt andet til resultat, at der ikke hos Marx synes at være belæg for for eksempel Mattick-skolens snævre fortolkning af statsudgifter som udelukkende akkumulationshæmmende, samt at en del af forvirringen i diskussioner mellem forskellige marxister skyldes manglende begrebsafklaring. Imidlertid er selve nyhedsværdien i et bredere perspektiv begrænset, hvilket blandt andet indiceres af den fasluttende karakteristikk af de "modsigelser", der følger af analysen af statsudgifterne. Disse består (omskrevet) i prioriterings- og optimeringsproblemer vedrørende ressourceallokering mellem henholdsvis privat og offentlig sektor, mellem lønmodtager og kapitalister med videre samt i problemer vedrørende de "stoflige" egenskaber ved ydelserne (s. 175 f.), altså problemer der klart ikke kunne blotlægges med et begrebsapparat, der apriorisk bestemte alle statsudgifter som enten éntydigt produktive eller uproductive, men som på den anden side er identificeret af andre før.

Forklaringen på, at Valentin tilsyneladende ikke selv har hæftet sig ved denne temmelig banale karakter af nogle pointer, kan være, at han har været lidt for begrænset af teksttolkningsproblemerne.

En generel vurdering af bogen er vanskelig, eftersom artiklerne trods det fælles tema er ret forskelligartede. Enkelte af artiklerne går i vedkendte spor med nedgøring af kættere (for eksempel Mogens Holm, der anklager P. Dencik og P.K. Madsen for at "sætte Marx i skammekrogen") og fremhævelse af egen renhed (for eksempel Kurt Aagaard, der forsikrer om, at han anvender en "autentisk fastholden ved Marx").

Jørgen Lindgaard Pedersen argumenterer i en kort og konsis politisk analyse, der antagelig ikke har fremkaldt helhjertet opslutning fra alle deltagere, for at en realistisk socialistisk politik på 5-7 års-sigt er at satse på en ændret kapitalisme under

central styring.

Ud over de positive træk som er nævnt i det foregående, kan bogen nok især siges at have værdi som et tidsbillede af en vis del af universitetsmarxismen for et par år siden.

Heine Andersen